

VÝSKYT ŠKODLIVÝCH ČINITELŔOV V LESOCH SLOVENSKA V ROKU 2010 A PROGNOZA NA ROK 2011

Andrej Kunca, Juraj Galko

Článok poskytuje informácie o výskyte škodlivých činiteľov lesných drevín na Slovensku v roku 2010 a prognóze ich vývoja na rok 2011.

Vývoj náhodných ťažieb

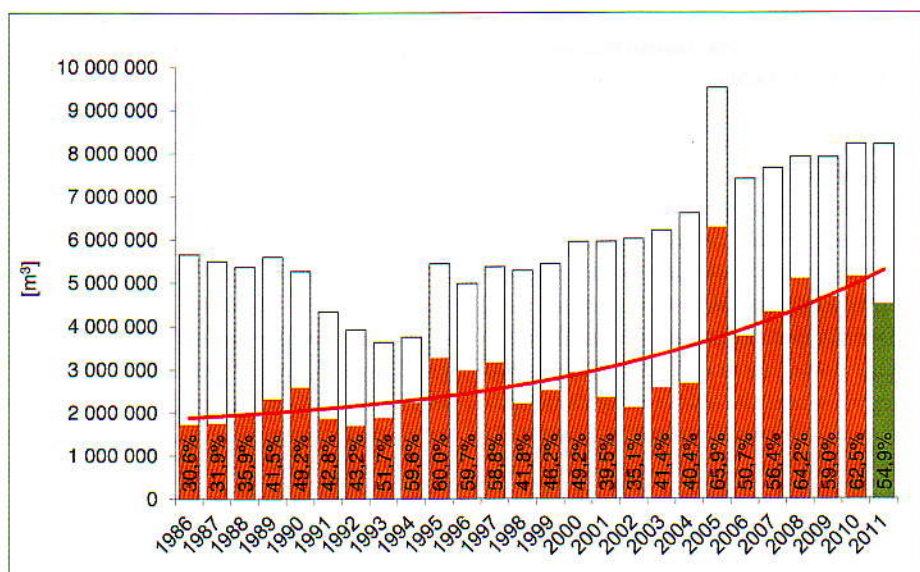
V roku 2010 sa podľa Hlásení o výskyte škodlivých činiteľov L116, ktorými pokrývame 81 % výmery lesov, vyťažilo 8,2 mil. m³ drevnej hmoty. V náhodnej ťažbe sa spracovalo 5,1 mil. m³ (62,5 %), z toho 4/5 ihličnatej hmoty a 1/5 listnatej hmoty. Tento pomer býval v minulých rokoch aj 9:1. Rokom 2010 pokračuje narastajúci trend vysokých objemov náhodných ťažieb, čo jednoznačne hovorí o najhoršom zdravotnom stave lesov Slovenska za niekoľko posledných desaťročí!

Abiotické škodlivé činitele

Počas roka bolo abiotickými škodlivými činiteľmi poškodených 2,3 mil. m³ drevnej hmoty, spracovaných bolo 2,06 mil. m³ (89 %), nespracovaných zostalo 246 tis. m³ (11 %). Najvýznamnejším škodlivým činiteľom bol vietor, a to najmä v období 15.–17. 5. 2010 (vetrová kalamita Gizela), ktorý vyvracal a lámal ihličnaté a listnaté porasty už pri rýchlosti nárazov 60-70 km. hod⁻¹.

K najviac poškodeným drevinám patril smrek obyčajný (984 tis. m³) a buk (850 tis. m³). Najviac škôd sa vyskytlo v Banskobystrickom kraji 513 tis. m³. Porovnaním okresov bolo najväčšie poškodenie porastov v okrese Pezinok 161 tis. m³, najviac sa spracovalo v okrese Brezno 117 tis. m³, najväčší zostatok nespracovanej kalamitnej hmoty zostal v okrese Pezinok 46 tis. m³.

Rok 2010 bol rokom s rekordným úhrnom zrážok od čias merania meteorologických údajov na Slovensku. Avšak škody zosuvmi pôdy, podmáčaním pôdy a záplavami neboli výrazne vysoké. Súvisí to aj s tým, že zrážky boli rozložené do všetkých mesiacov v roku. Lokálne sa vyskytovali aj škody snehom, a to najmä na východe Slovenska v okrese Snina.

Graf 1: Podiel náhodných ťažieb (červená) na celkovom objeme ročných ťažieb s prognózou (zelená) pre rok 2011

Podkôrný a drevokazný hmyz

Počas roka 2010 bolo podkôrnym a drevokazným hmyzom poškodených 3,6 mil. m³ drevnej hmoty, spracovaných bolo 2,9 mil. m³ (80 %), nespracovaných zostalo 725 tis. m³ (20 %). Najvýznamnejším škodlivým činiteľom bol lykožrút smrekový (2,7 mil. m³), najviac poškodenou drevinou smrek obyčajný (2,8 mil. m³). Najviac škôd sa vyskytlo v Žilinskom kraji (1,3 mil. m³) a v okrese Liptovský Mikuláš (523 tis. m³). Najväčší zostatok nespracovanej drevnej hmoty zostal v okrese Liptovský Mikuláš (210 tis. m³) a Brezno (148 tis. m³).

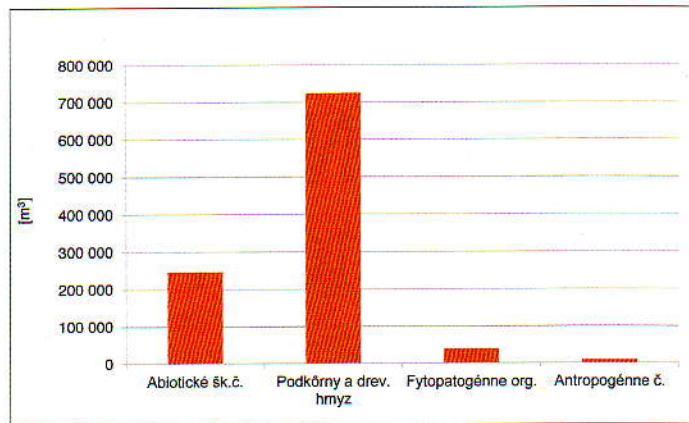
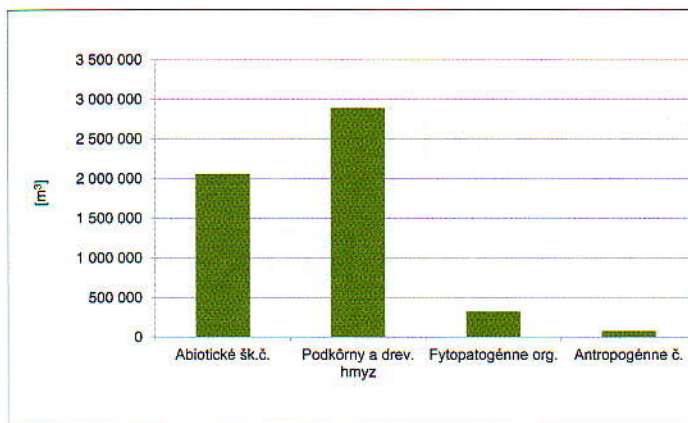
Kvôli chladnému priebehu počasia bol vývoj podkôrných druhov hmyzu spomalený, čím sa vyvinul menší počet dospelých chrobákov, ktoré napadli menšiu výmeru lesa ako sa očakávalo. I napriek tomu mimoriadne zlá situácia s premnoženým podkôrnym hmyzom pretrváva a prognóza pre rok 2011 je pre lesné

porasty nepriaznivá. Očakávame vznik nových ohnísk najmä v okrese Liptovský Mikuláš a Brezno kvôli vysokému objemu nespracovanej kalamitnej hmoty a značne rozvráteným porastom z pretrvávajúcej kalamity v tejto oblasti v predchádzajúcich rokoch.

V boji s podkôrnymi druhmi škodcov sa inštalovalo a prevádzkovalo 38 tis. ks feromónových lapačov a 16 tis. ks klasických lapákov. Insekticídmi sa ošetrilo 124 tis. m³ drevnej hmoty. Najviac lapákov a lapačov sa prevádzkovalo proti lykožrútovi smrekovému, drevine smrek obyčajný a v Žilinskom a Banskobystrickom kraji. V porovnaní s rokom 2009 mierne klesol počet lapačov, ale zvýšil sa počet lapákov. Objem dreva ošetreného insekticídmi klesol takmer na polovicu z objemu v roku 2009.

Listožravý hmyz

V roku 2010 nebolo zaznamenané kalamitné premnoženie mňišky veľkohlavej na Sloven-

Graf 2: Objem spracovanej a nespracovanej drevnej hmoty napadnutej hlavnými skupinami škodlivých činiteľov v roku 2010

sku. Miestami defoliáciu spôsobovali piadivky a obaľovač zelený, a to najmä na juhovýchode Slovenska.

Vlhký rok priaznivo pôsobil na regeneráciu dubín. Oproti roku 2009 boli asimilačné orgány bez chlorózy a s väčšou celkovou plochou listov, keďže sa vytvorilo bohaté olistenie kmeňov, typického príznaku tracheomykóz dubín. Posilnenie fyziológie dubov vďaka dostatku pôdnej vody je dobrou prípravou stromov pred očakávanými holožermi spôsobovanými mníškou veľkohlavou od roku 2013.

Hubové patogény a ochorenia drevín

Fytopatogénne organizmy poškodili v roku 2010 spolu 364 tis. m³ drevnej hmoty, spracovalo sa 325 tis. m³ (89 %), nespracovaných zostalo 39 tis. m³. Najvýznamnejším škodlivým činiteľom bola podpňovka (331 tis. m³),

najviac poškodzovanou drevinou smrek obyčajný (305 tis. m³) a najohrozenejším Žilinský kraj (294 tis. m³). Objem spracovanej hmoty mierne klesol oproti roku 2009, podobne sa znížil aj objem ponechanej nespracovanej kalamity. Kvôli vlhkému roku 2010 predpokladáme zvýšené riziko výskytu hubových ochorení v rokoch 2011 až 2015. Táto prognóza sa napĺňa už v prvých mesiacoch 2011, keď vo zvýšenej miere evidujeme poškodenie drevín sypavkami (borovice, duglaska) a rakovinovými ochoreniami (dotichfza topoľov a hynutie jaseňov).

Zver

Z vývoja odstrelu jelenej a srnčej zveri od roku 1950 je zjavné, že po prechodnom poklese lovu obidvoch druhov v polovici 80. rokov a u jelenej zveri aj ku koncu 90. rokov minulého

storočia, trend nárastu pokračuje až do súčasnosti. Počet ulovených obidvoch týchto druhov zveri, ktoré spôsobujú najväčšie škody lesnému hospodárstvu, sa podobne ako pri zveri diviacej blíži k historickému maximu. Súčasný systém poľovníctva nedokáže efektívne regulovať stavy raticovej zveri tak, aby nedochádzalo k škodám väčšieho rozsahu, či v lesníctve alebo poľnohospodárstve.

Prognóza pre rok 2011

Predpokladáme pokračovanie kalamitného premoženia podkôrneho hmyzu v smrekových regiónoch Slovenska. K najvýznamnejším druhom bude patriť lykožrút smrekový, lykožrút lesklý a lykožrút severský, ktorý rozširuje svoj areál do smrekových lesov stredného a východného Slovenska.

Z hubových ochorení očakávame zvýšené poškodenie lesných drevín sypavkami, nekrotizami a rakovinami, hynutie jaseňov spôsobované hubou *Chalara fraxinea*, sekundárne sa v týchto porastoch bude premnožovať lykokaz jaseňový.

Podakovanie

Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu „Progressívne technológie ochrany lesných drevín juvenilných rastových štádií“ ITMS: 26220220120, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

Autori:

Ing. Andrej Kunca, PhD.

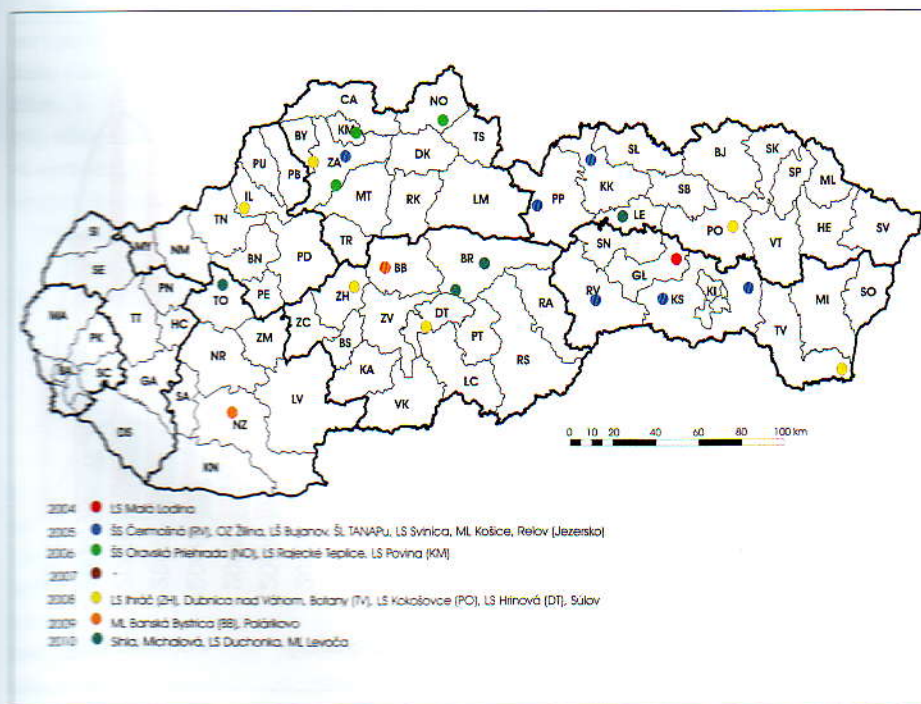
Ing. Juraj Galcko, PhD.

Národné lesnícke centrum

Lesnícky výskumný ústav Zvolen

Stredisko lesníckej ochrannárskej služby

E-mail: kunca@nlcs.org

Obrázok 1: Rozšírenie hynutia jaseňa spôsobované hubou *Chalara fraxinea*